

اشارات، تلمیحات و اقتباس در دیوان غزلیات حافظ

رضا دهمرده^۱، محمد دهمرده^۲، ابوالفضل دهمرده^۳

۱- دانشجوی دکتری زبان و ادبیات فارسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد بیرجند

۲- دانشجوی کارشناسی دانشگاه فرهنگیان شهید مطهری شیراز

۳- دانش آموز پایه دوازدهم دبیرستان غیر انتفاعی راه هدایت زاهدان

چکیده

حافظ شاعر عشق است. عشق او به تمام مظاهر آفرینش در همه ی غزل هایش پیداست. او به انسان، بزرگی می بخشد و به او می آموزد که دوست داشته باشد. بر زخم ها مرهم می نهد و در سختی ها تسلی بخش است. در مصایب بردباری می آموزد و ما را با سعادت حقیقی یعنی عشق، آشنا می کند. ندای عفو پروردگار را در بیشتر غزلیاتش سر می دهد. به ناامیدان امید می بخشد. از ویژگیهای شیوه حافظ یکی آنست که بی پرده سخن میگوید و عقیده خود را در باب هر چیز یا کس بصراحت بیان میکند و از ریا و رزق و شید که شرک خفی است بیزارست و زهد فروشی رازش می شمارد و رندی و وارستگی آموختن و کرم کردن را شایسته مقام انسان میداند و به پویندگان طریق حق اندرز می دهد که از کوشش باز نمانند و هیچگاه یأس به دل راه ندهند و دستور استاد مشفق را بجان بشنوند. غزل حافظ مظهر لطیفترین اندیشه های عرفانیست که در کالبد کلمات روان و شیوا با حسن تألیف و مراعات اسرار فصاحت و بلاغت جلوه خاص یافته است و این گوینده توانا در شیوه غزلسرائی عرفانی از همه معاصران و پیشینیان گوی پیشی ربوده و سبک عراقی را در غزل سرودن باوج کمال رسانده است. صنایع بدیعی بویژه تشبیه و استعاره و ایهام و مراعات نظیر در گفتار حافظ قدرت خیال انگیزی وی را آشکار میسازد. در بلاغت صوفیه، در شعر های ناب ایشان، چه منظوم و چه منثور، محور جمال شناسی، شکستن عرف و عاداتهای زبانی است، چه در دایره اصوات و موسیقی و چه در دایره معانی. مقایسه مثنوی مولوی و بوستان سعدی و یا مقایسه کلیده نصرالله منشی و شرح شطحیات روزبهان بقلی، تمایز این دو گونه جمال شناسی را در ادب فارسی بخوبی می تواند نشان دهد. در این مقاله به اشارات، تلمیحات و اقتباس در دیوان غزلیات حافظ پرداخته شده است.

واژگان کلیدی: اشارات، تلمیحات، اقتباس، آیات قرآن، حافظ